

GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP

■ TS. ĐẶNG THỊ PHƯƠNG PHI (*)

TÓM TẮT

Nghề nghiệp có tầm ảnh hưởng rất lớn trong cuộc sống của mỗi người. Hiện nay với tốc độ phát triển vượt bậc, đất nước ta càng tiến bộ hơn, hiện đại hơn để đáp ứng nhu cầu cuộc sống của con người, xã hội cũng như để hòa nhập với xu thế của thời đại. Hiên nhiên, để đảm bảo cân bằng xã hội, nhu cầu càng cao thì yêu cầu xã hội càng cao đặc biệt là trong lĩnh vực nghề nghiệp. Chính vì vậy, hoạt động giáo dục hướng nghiệp có vai trò rất quan trọng đối với nhà trường. Song, việc nhận thức được tầm quan trọng của hoạt động giáo dục hướng nghiệp vẫn chưa đủ mà nhà trường còn phải đưa ra giải pháp nâng cao chất lượng trong hoạt động này.

Từ khóa: nghề nghiệp, giáo dục, hướng nghiệp.

SUMMARY

Occupation has enormous influence in people's lives. Currently, in the boom pace, the country is increasingly more progressive, more modern to meet the needs of human life, as well as the social integration with the trend of the times. Obviously, to ensure social balance, the higher demand is for the more increasing social requirements are particularly in the field of career. Therefore, vocational education has a very important role for the schools. However, recognizing the importance of vocational education is not enough that the school must also offer solutions to improve the quality of this work.

Key words: Occupation, education, vocational.

1. Cơ sở lý luận và thực tiễn của hoạt động giáo dục hướng nghiệp (HĐGDHN)

Không Từ (551-479TCN) đã từng nói: “Chọn công việc mà bạn ưa thích, đam mê, sẽ giúp bạn có được bước phát triển xứng đáng”. Jean Jacques Rousseau (1712-1794) trong tác phẩm “Émile hay là về giáo dục” đã thể hiện rõ quan điểm con người sống cần làm việc nên phải học nghề và phải giáo dục cho thế hệ trẻ hiểu vị trí các nghề nghiệp trong đời sống xã hội. Ông đã chủ trương trẻ em từ 12-15 tuổi phải học nghề một cách nghiêm chỉnh.

Pháp là một trong những quốc gia rất đề cao công tác hướng nghiệp cho học

sinh phổ thông và công việc này do những nhà tâm lý tư vấn hướng nghiệp đảm nhiệm. Định hướng học đường thường dành cho học sinh phổ thông và thanh thiếu niên dưới 25 tuổi.

Ở Việt Nam, từ thế kỷ XX, Phong trào Đông kinh nghĩa thực đã có những quan niệm về nghề nghiệp khá rõ “Học là học có nghề, có nghiệp”. Trong dân gian từ lâu đã truyền tụng câu “Nhất nghệ tinh, nhất thân vinh”. Chủ tịch Hồ Chí Minh trong bài viết “Học sinh phổ thông và lao động” (1957) đã rất quan tâm đến công tác giáo dục hướng nghiệp và đến nay những câu hỏi Bác đặt ra đối với các nhà giáo dục vẫn chưa có lời giải đáp một cách đầy đủ, thỏa đáng. Quyết định số

(*) GS.TT Đào tạo Thường xuyên-P.HT Trường ĐH KTCN LA

126-CP ngày 19/3/1981 của Chính phủ về công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông và việc sử dụng hợp lý học sinh phổ thông cơ sở và học sinh trung học phổ thông tốt nghiệp ra trường là cơ sở pháp lý quan trọng cho hoạt động giáo dục hướng nghiệp trong các trường học Việt Nam. (Cụ thể giáo dục thái độ đúng đắn, tổ chức cho học sinh thực tập làm quen với một số nghề, tìm hiểu năng khiếu, khuyến hướng nghề nghiệp của từng HS để khuyến khích, hướng dẫn, bồi dưỡng khả năng nghề nghiệp thích hợp, động viên hướng dẫn HS đi vào nghề nghiệp, những nơi đang cần lao động trẻ tuổi, có văn hóa...)

Có thể nói rằng, hoạt động giáo dục hướng nghiệp trong các trường phổ thông có vị trí, vai trò, nhiệm vụ rất quan trọng, đây là một trong những mặt giáo dục không thể thiếu được trong việc đào tạo học sinh thành những con người phát triển một cách toàn diện. Xét về mặt khoa học lao động, hướng nghiệp là sự xác định tính phù hợp của từng con người cụ thể trên cơ sở xác định sự tương thích giữa những đặc điểm tâm sinh lý của họ với những yêu cầu của một nghề nào đó đối với người lao động.

Về phương diện kinh tế học, hướng nghiệp được hiểu là hệ thống những biện pháp dẫn dắt, tổ chức cho người học lựa chọn nghề để họ đi vào lao động nghề nghiệp nhằm sử dụng hợp lý tiềm năng lao động trẻ tuổi của đất nước. Hướng nghiệp góp phần tích cực vào quá trình phân đấu nâng cao năng suất lao động.

Trên bình diện vĩ mô toàn xã hội, hướng nghiệp góp phần phân bố hợp lý và sử dụng có hiệu quả nguồn nhân lực, vốn quý cho sự phát triển kinh tế - xã hội, mang lại phần vinh cho đất nước. Do vậy, hướng nghiệp có một ý nghĩa to lớn, một khởi đầu quan trọng cho quá

trình phát triển lực lượng sản xuất của mỗi quốc gia.

Giáo dục hướng nghiệp nhằm giúp cho học sinh trung học cơ sở, trung học phổ thông (THCS, THPT) có được sự hiểu biết cơ bản về các ngành nghề trong xã hội, xu thế phát triển, nhu cầu thị trường lao động, những yêu cầu cần thiết về kiến thức, kỹ năng của từng loại ngành nghề, từ đó giúp các em xác định, năng lực, sở trường, nguyện vọng, hoàn cảnh gia đình, khả năng đáp ứng nhu cầu xã hội... Đây là cơ sở để học sinh không mơ hồ, cảm tính trong chọn nghề thích hợp trong tương lai.

Thực tế cho thấy, không ít học sinh, sinh viên đã vào học ở các trường trung cấp chuyên nghiệp, cao đẳng, đại học mới nhận ra rằng mình không phù hợp với nghề đã chọn, từ đó dẫn đến tình trạng chán nản, học tập không tiến bộ, bỏ học để tiếp tục thi vào các trường khác. Sự cố gắng quá sức của một bộ phận không nhỏ những học sinh nhằm luồn lách có nguy cơ dẫn đến sự kéo tụt mặt bằng chất lượng giáo dục ở những bậc học cao, tạo ra những sản phẩm kém, trình độ, năng lực thật không tương xứng với bằng cấp, về lâu dài sẽ làm mất cân đối cơ cấu đào tạo dẫn đến mất cân đối nguồn nhân lực, cơ cấu trình độ lao động. Mặt khác việc không định hướng rõ ràng về nghề nghiệp còn gây lãng phí thời gian, công sức, của cải cho bản thân, gia đình và xã hội.

2. Thực trạng về công tác giáo dục hướng nghiệp ở các trường THPT trong tình hiện nay

Về đội ngũ giáo viên:

Qua khảo sát cho thấy có 67% giáo viên tham gia giảng dạy giáo dục hướng nghiệp là giáo viên kiêm nhiệm (giáo viên chủ nhiệm, giáo viên giảng dạy các bộ môn khác kiêm nhiệm công tác giáo

dục hướng nghiệp), 33% là giáo viên dạy nghề và kỹ thuật. Như vậy, đội ngũ giáo viên thực sự được đào tạo bài bản, chuyên sâu về công tác tư vấn, hướng nghiệp là chưa có, từ đó hiệu quả giáo dục hướng nghiệp hiện nay ở các trường THPT, THPT còn rất hạn chế.

Cơ sở vật chất:

Phương tiện phục vụ cho giáo dục hướng nghiệp còn rất thiếu thốn. Học sinh chưa nhận thức đầy đủ mục đích, ý nghĩa, tầm quan trọng của việc lựa chọn nghề nghiệp của các em, do đó chưa tích cực tham gia vào hoạt động giáo dục hướng nghiệp.

Chương trình học:

Chương trình học còn nặng về lý thuyết mà chưa dẫn dắt các em vào thực tế cụ thể. Nhiều học sinh chỉ đến với các buổi tư vấn hướng nghiệp để “điểm danh”, “cộng điểm” mà chưa thật sự hứng thú với kiến thức này. Thời gian phân bổ học bộ môn hướng nghiệp còn nhiều hạn chế, số tiết học bị rút ngắn do đó chưa thể hiện được hết chiều sâu của giáo dục hướng nghiệp.

Gia đình và xã hội:

Nhiều bậc cha mẹ thường “phó thác” việc học cho nhà trường mà không nghĩ rằng việc quan tâm và hướng nghiệp cho con cái họ cũng chính là những bước đệm để các em vững vàng lựa chọn nghề nghiệp cho mình. Đã có không ít học sinh phải loay hoay không biết nên chọn trường nào, ngành nào để học, trên lớp có thắc mắc không dám hỏi trực tiếp giáo viên, về nhà lại không được gia đình tư vấn, từ đó dẫn đến việc nhiều học sinh đi sai hướng.

3. Giải pháp nâng cao chất lượng hoạt động hướng nghiệp

Qua khảo sát 25 cán bộ quản lý trường THPT và 40 cán bộ, giáo viên làm công tác hướng nghiệp với nội dung là làm gì

và làm thế nào để hoạt động giáo dục hướng nghiệp đạt được chất lượng như yêu cầu đã đề ra, nhiều ý kiến thống nhất đề xuất các giải pháp như sau:

Nâng cao nhận thức của cán bộ, giáo viên về ý nghĩa và tầm quan trọng của công tác hướng nghiệp.

Hiện nay, bộ phận cán bộ, giáo viên tại vẫn chưa quan tâm đến công tác hướng nghiệp. Bản thân học sinh cũng chưa nhận thức được việc lựa chọn nghề đúng đắn có ảnh hưởng như thế nào đến sự phát triển năng lực nghề nghiệp tương lai. Một số trường chưa thấy hết được tác động của hướng nghiệp đến việc nâng cao chất lượng và hiệu quả đào tạo của mình. Một hành động đúng đắn phải bắt nguồn từ nhận thức đúng, do đó nâng cao nhận thức của đội ngũ cán bộ, giáo viên tại các trường THPT về ý nghĩa và tầm quan trọng của công tác hướng nghiệp là một giải pháp hết sức cần thiết, giúp họ tích cực và chủ động trong hướng nghiệp cho học sinh.

Phải có các giáo viên chuyên trách làm công tác hướng nghiệp.

Đa phần có thể thấy, các giáo viên thực hiện công tác hướng nghiệp đều mang tính chất kiêm nhiệm. Giáo viên hướng nghiệp chỉ tranh thủ nghiên cứu trước mùa tuyển sinh, thường ngày không có thời gian để nghiên cứu nhu cầu xã hội, tìm hiểu về bản thân, khả năng tài chính của học sinh và gia đình. Điều này đã dẫn đến những định hướng mơ hồ, sai hướng gây không ích lo ngại. Do đó cần phải đào tạo một đội ngũ những người giáo viên làm công tác hướng nghiệp một cách bài bản, chuyên nghiệp, có thời gian nghiên cứu sâu về nhu cầu xã hội

Cần đổi mới hình thức giáo dục hướng nghiệp trong nhà trường hiện nay.

Từ năm 2008 Bộ GD&ĐT rút chương trình dạy hướng nghiệp cho học sinh từ 27 tiết/năm/lớp xuống còn 9 tiết/năm/lớp. Số tiết giảm đồng nghĩa với chất lượng tiết dạy phải thu hẹp lại, bớt thầy cô.

Trong khi đó, nhu cầu xã hội ngày càng đòi hỏi cao hơn, do đó phải có biện pháp đổi mới hình thức giáo dục hướng nghiệp, để mỗi học sinh hứng thú hơn và thấy được tầm quan trọng của hướng nghiệp. Cần tập trung những giáo viên có năng lực, lòng nhiệt huyết và hứng thú với công tác hướng nghiệp

Nhà trường cần phối hợp với gia đình, cơ sở nghề, các tổ chức xã hội, nghề nghiệp, các cơ sở kinh doanh, sản xuất, dịch vụ nhằm tăng cường công tác giáo dục hướng nghiệp cho học sinh.

Tạo ra mối liên hệ chặt chẽ giữa gia đình, cơ sở nghề các tổ chức xã hội, nghề nghiệp, các cơ sở kinh doanh, sản xuất, dịch vụ, có kế hoạch rõ ràng về nội dung hợp tác, thời gian thực hiện và trách nhiệm của mỗi bên, nhằm nâng cao hiệu quả hướng nghiệp cho học sinh. Nội dung hợp tác có thể bao gồm: giới thiệu ngành nghề đào tạo, dạy nghề hướng nghiệp, sinh hoạt ngoại khoá hay tư vấn nghề nghiệp tại trường phổ thông...

Sự tham gia của gia đình, cơ sở nghề, các tổ chức xã hội, nghề nghiệp, các cơ sở kinh doanh, sản xuất, dịch vụ với các trường phổ thông là sự bổ sung quan trọng để nâng cao chất lượng giáo dục hướng nghiệp. Không chỉ có lợi cho trường phổ thông mà còn là cầu nối tạo đà phát triển về lâu dài.

Cần tăng cường cơ sở vật chất, điều kiện phục vụ cho công tác hướng nghiệp ở các trường THPT. Thành lập phòng

thực nghiệm tâm lý và tư vấn hướng nghiệp để học sinh xác định rõ được năng lực bản thân; trang bị sách báo, băng đĩa, giới thiệu Website hướng nghiệp.

Tạo điều kiện để học sinh được học nghề mà các em hứng thú, lựa chọn. Không bắt buộc học sinh học nghề không yêu thích, nhưng nhà trường (trung tâm) có tổ chức dạy. Chú ý hướng nghiệp cho học sinh theo những ngành nghề truyền thống của địa phương và phù hợp với nhu cầu xã hội.

Cung cấp cho học sinh những thông tin mới, chính xác, cụ thể về nghề nghiệp. Tổ chức cho học sinh tham quan các trường đại học, cao đẳng, cơ sở dạy nghề, các nhà máy, cơ quan, làng nghề. Tạo điều kiện cho các em tham gia ngày hội hướng nghiệp do các đơn vị, cơ quan tổ chức. Tổ chức các hội thi tìm hiểu về nghề nghiệp bằng các hình thức sinh động, hấp dẫn.

Thường xuyên thống kê, theo dõi những học sinh của trường đã thành đạt trong các nghề nghiệp khác nhau. Tổ chức những buổi giao lưu về tấm gương thành đạt của học sinh để các em cố gắng phấn đấu.

Bên cạnh việc đào tạo giáo viên chuyên trách công tác hướng nghiệp, mời những chuyên gia có hiểu biết sâu sắc và có kinh nghiệm về nghề nghiệp của nhiều ngành khác nhau tham gia hướng nghiệp cho học sinh.

Các giải pháp đề xuất đều có mối quan hệ hữu cơ với nhau, nếu được triển khai một cách đồng bộ và khoa học sẽ góp phần nâng cao hiệu quả công tác giáo dục hướng nghiệp và đáp ứng yêu cầu của thị trường lao động.

4. Kết luận

Giáo dục hướng nghiệp mang tính chất xã hội rộng rãi, không chỉ diễn ra trong nội bộ nhà trường mà còn phải có sự tham gia của cộng đồng (các tổ chức, đoàn thể, gia đình). Hướng nghiệp là một quá trình giáo dục liên tục từ những năm đầu ở trường phổ thông đến quá trình đào tạo nghề sau này. Quá trình giáo dục hướng nghiệp bao gồm nhiều nội dung từ việc giáo dục về đạo đức, tư tưởng, lối sống, kỹ năng sống liên quan đến việc giáo dục về lao động, thông tin định hướng nghề nghiệp... Vì vậy, để đảm bảo công tác giáo dục hướng nghiệp có hiệu quả, các trường THPT cần xem xét, thực hiện một số công việc như sau:

Nâng cao nhận thức, năng lực về giáo dục hướng nghiệp cho học sinh đối với đội ngũ cán bộ quản lý, giáo viên các trường THPT.

Xây dựng đội ngũ cán bộ, giáo viên làm công tác giáo dục hướng nghiệp có chất lượng, chuyên nghiệp.

Đa dạng hóa các hình thức tổ chức giáo dục hướng nghiệp.

Xây dựng bài học có nội dung về những lĩnh vực nghề nghiệp một cách cụ thể.

Tổ chức tọa đàm trao đổi với PHHS về nghề nghiệp cho con em, những điều cần quan tâm, những điều nên tránh.

Tăng cường xã hội hóa giáo dục trong công tác giáo dục hướng nghiệp cho học sinh.

Tài liệu tham khảo

[1] Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2009), *Nghị quyết TW 2 khóa 8 về giáo dục - đào tạo*, Hà Nội.

[2] Cao Văn Sâm (2013), *Một số giải pháp nâng cao hiệu quả hướng nghiệp trong cơ sở dạy nghề*, daynghehieuqua.com, 17/4/2013.

[3] Đặng Danh Ảnh (2002), *Hướng nghiệp trong trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục, số 42, tháng 10/2002.

[4] Nguyễn Thành Vinh (2012), *Khoa học quản lý đại cương*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

Ngày nhận: 22/3/2014

Ngày duyệt đăng: 10/5/2014